

A Szabadkán töltött évek alatt ismerkedett meg a Híd-mozgalommal, mely többek között szellemi örökségének vallotta Ady költészetét is. A Híd Könyvtár kiadásában jelent meg Jugoszláviában az első Ady-kötet, a Híd egyik munkatársa, Löbl Árpád pedig Zarko Plamenac néven publikálta „az első nagyobb délszláv Ady-versfüzért”. (136.)

Josip Krleža Ady mellett még József Attila költeményeinek is fordítója.

A kötetben szereplő műfordítások legtöbbje a *Vér és arany*, a *Szeretném, ha szeretnének*, az *Új versek*, valamint *Az utolsó hajók* című posztumusz gyűjteményből való. Az összeállítás, mely „a teljes Ady-opus használatáról tanúskodik” (137.), kilenc ciklusra tagolódik.

A válogatásban az első helyen az ars poetikaszerű versek szerepelnek. Helyet kaptak azután „a hazában való hontalanság”-ot, az Ady-nemzedék, a magyar messiások tragikus sorsát kifejező versek, a szerelem és az életöröm ódái, máskor viszont elégikus hangvételű költeményei, a proletárforradalmat sürgető, igenlő jóváindulások. Ezek ellenpólusaként jelentkeznek a kötetben a Halál-versek, az élettől való rettegés halk szavú, dekadens ízű versei.

A gyűjteményből hiányoznak az Ady kifejezetten háborús költésze-

tét illusztráló darabok. Ezt a hiányt azért tartjuk szükségesnek megemlíteni, mert az *Emlékezés egy nyár-éjszakára* című vershez hasonló költemények elengedhetetlen elemei a forradalmár, az antimilitarista Ady Endréről kialakítandó összképünknek.

A versfordításokat Bosnyák István, Pavle Blažek és Csuka Zoltán rövid értékelései egészítik ki. A két utóbbi a műfordításokról nyilatkozik elismerően mind a szöveghűséget, mind pedig a költészeti szempontokat illetően.

Bosnyák István tanulmánya Josip Krleža rövid életrajzát, a két nyelvű kötet megkomponálásának elveit, az Ady-életmű külföldi, elsősorban délszláv átvételét, fogadtatásának történetét ismerteti, de szól Josip Krleža „eredeti, nem valami konkrét »megrendelésre«, hanem az intim fordítói ízlés hangjaira figyelő választás”-áról is, melynek révén számos „nem antologikus”, de mégis értékes Ady-vers kapott helyet a fordításgyűjteményben.

Az Adyt tolmácsoló Josip Krleža Paszkal Gilevszkiével, valamint Jože Hradillal és Kajetan Kovičcsal, egyben a délszláv műfordítás-irodalmat gazdagítva, járult hozzá a magyar költészet klasszikussá nőtt „Muszáj Herkules”-e jubileumának megünnepléséhez.

KAICH KATALIN

NÉGY ARCÉL A FORGATAGBAN

ISTVAN BRAŠNJO: *Klopka*.
Bratstvo-jedinstvo, Novi Sad, 1977.

FERENC FEHER: *Pesma đaka sa salaša*.
Nolit—Prosveta, Beograd, 1978.

B. ISTVAN FOKI: *Petrovaradin*.
B. Istvan Foki, Novi Sad, 1977.

ISTVAN NEMET: *Jeste li videli tog mališu*.
Radnički univerzitet „Radivoj Čirpanov”, Novi Sad, 1978.

Négy kötet vár szerényen, de öntudatosan az asztalomon bemutatásra, bemutatkozásra. Négy kötet, négy kapu. Vagy szaporítva a képe-

ket: négy óra, négy csepp... négy üzenet abból a végtelen postából, amelyet két nép válthat és váltania kell, mert csak így élhet egymás

mellett rendületlenül és rendíthetetlenül, értelmesen, a szép szón csüggeve.

371 oldalnyi próza, 42 oldalnyi vers. Falja az első a másikat, vagy épp a tenyerén hordja. Mindkét esetben a 300-nál több oldalban megnyilvánuló különbség hitet tesz amellett, mennyivel nehezebb a költői szót nyelvről nyelve menteni. Vagy tán a próza és vers iránti érdeklődés fokát mutatja?

Nézzük hát előbb a prózát, ha már ilyen bátran előretört, s dúsabban terem a fordítás fáján. Mit hoz ez a három könyv? Brasnyó István és Németh István novelláit, B. Foky István történelmi regényét. Mi szerint történhetett a válogatás? Talán szűkebb hazánk, Vajdaság „tükröztetése” volt a szempont?

B. Foky István könyve Újvidék, azaz Pétervárad régmúltjába, a XVI. századba nyúl vissza, Brasnyó novellái pedig e vidék jelene, esetleg közelmúltja fő felcsiták szárnyuk. *Németh István történetei* anynyira általános érvényűek, hogy talajhoz kötődésük épp csak egy zsinognyi. Követjük őket, mint fejünk felett lebegő tarka vásári ballont... piroso léggömböt. Hova is vezetnek bennünket? A gyermekkor tündérvilágába. Izlelgetve a két nyelvet: a magyart és a szerbhorvátot, nem is lehetett olyan könnyű az átültetés. A Janikovszky Évánál is oly jól ismert, a felnőtt világ ellentmondásai elé görbe tükröt tartó gyermeki „kotyogás” vagy szókimondás átmentése Vickó Árpád munkája.

Brasnyó István novelláit Seja Babić fordította, Bányai János tollából a bevezető, övé az utat mutató lámpa a 47 rövid lélegzetű írás előtt. A könyv végén „Beleška o piscu”. Íme a fedőlapok közé szorított közlésekre, szánt anyag struktúrája. Itt meg is kell állnom. Az íróról szóló jegyzet eddig megjelent munkáit közli. Csak az a kár, hogy a magyar nyelvű címekben sorra meg- rövidültek a magánhangzók és egyéb helyesírási hibák is akadnak. Sok szó esett már erről, meg a megfelelő billentyűk hiányáról az írógépeken. Mégis a gondatlanság és hanyagság is beszédtema kellene egyszer már hogy legyen. A szerbhorvát olvasó tájékozatlansága perze nem érv. Sorra veszem a hibá-

san írt szavakat: Arnyék és fü, Könyüatletika. (hic!), Kialudt tüz. Verseskötetek címei, megjegyzem.

Az *Egi laboda* (Nebeska loboda) fordításával is kedvem volna vitázni. Nézzük csak, mit mond a Szerbhorvát Irodalmi Nyelv Szótára (1969). A *loboda* szó jelentése: egyed a cukorrépához hasonló növények (*Chenopodiaceae*) családjából. Hát A Magyar Nyelv Értelmező Szótára? „A libatopfélék családjába tartozó számos fajt magába foglaló növényfajta (*Atriplex*), illetve ennek valamely faja vagy egyede; különféle, nagyra növő gyomnövény; paréj.” Nem akarok szórászálogató lenni. Növény az egyik, növény a másik, mondhatná valaki. A baj azonban ott van, hogy aki a címet fordította, nem olvasta, sőt nem is látta Brasnyó könyvét, az *Egi labodát*, de még csak nem is kérte senkinek véleményét a fordítást illetően. Ha megtette volna, kiderül, hogy a szerbhorvát „loboda” nem azonos a magyar „labodával”, sőt a kötetbe foglalt vers és illusztráció tanúsága szerint a „laboda” szó talán csak költői „labdázás” eredménye a „labda” szóval. A „laboda” jelentése tehát az adott szöveggörnyezetben szemantikai szempontból tisztázatlan. A fordítás pedig tovább bonyolítja a szálakat.

Mégis ahogy megakadok a *Zlatni zmaj* (Aranysárkány) novellánál, s az írás olyan természetesen hat, mintha a fordítás nyelvén alkották volna, s az átmentett kesernyős mandulaíz ott leng a szápadlat alatt, akár az eredeti olvasván, a fordító kezét dicsérve, valami jó érzés hat át, ami akkor legyinti szíven az embert, mikor nem kövület, hanem harmatcseppjei alatt görnyedő élő virág szemléletébe mélyed.

B. Foky István történelmi regénye Blašković László szeméjében hamar fordítóra talált. Szinte egyidejűleg olvashatja szerb és magyar gyerek azt a könyvet, amelynek kiadását 1976-ban hagyták jóvá, s szerbhorvát nyelven 1977-ben jelent meg. A közvetlen környezet, vidékünk megismerését szolgálja ez a történelmi regény is. Közhelynek fejtegetése lenne azonban azzal foglalkozni, miért fontos egy ilyen könyv „kétéltűsége”. Csak az „ak-

ció" frissesége dicsérhető, ahogyan mindkét olvasó asztalára odakerült.

Végül, de nem utolsósorban *Féher Ferenc könyve*, amelyet valószínűleg háziolvasmányának szántak az általános iskolák ötödik osztálya számára. Anyagát részben *Az én nyuszim*, részben pedig az *Egy kiskirály kunyhójából* című kötetekből válogatta és költötte át, valamint az utószót írta Predrag Čudić. Mivel osztályban feldolgozandó anyagról van szó, igen jó szolgálatot tehetnek Mira Banjac kísérő jegyzetei. A kötet életre hívója ezúttal nem

újvidéki kiadó, hanem a belgrádi Nolit és Prosveta. „Prepevao” írja Čudić neve előtt. Fordításnak nem is meri nevezni munkáját. Az ekvivalenciát tekintette tehát elsődleges célul, a versek természetes hangzását. Ez persze nem mindig sikerült neki. Munkája azonban mégis dicséretesnek minősíthető.

*

Nagyon szép, nekem tán legjobban tetsző drágakő az akvamarin. Szépsége a tenger vizének áttetsző nyugalmit, színének pompáját idézi.

VIRÁG AGNES

FORRADALMÁROK VESSZÓFUTÁSA ÉS MEGTÖRETÉSE

DANILO KIŠ: *Borisz Davidovics síremléke*.

Fordította: Borbély János.

Forum, Újvidék, 1978.

Aki figyelemmel kíséri az irodalmi életünkben — vagy újabban inkább a napi- és hetilapok hasábjain; bírósági termekben — folyó szellemi csatározásokat, jogos vagy jogtalan vádaskodásokat, elmarasztalásokat, sőt nem ritkán a kimondottan sport-szerűtlen és embertelen „gyomrozásokat”, övön aluli „mélyütéseket”, az — ha egy kicsit is tisztességes és jóérzésű — általában nemcsak a következményekre kíváncsi, hanem arra is, ami az embereket — ez esetben az olvasókat — ilyen vagy olyan állásfoglalásra készíti.

A recenzens, a kritikus dolga persze nem az, hogy jó vagy rossz meggyőződése szerint az egymással szemben álló táborok bármelyikéhez csatlakozzon, hanem egyedüli helyes magatartása csakis az lehet, hogy egy-egy vitatott, remekműnek kikiáltott — és ugyanakkor súlyos vádakkal elmarasztalt — műről a lehető legtárgyilagosabban mondja el a véleményét.

Mivel semmi okunk a köntörfalazásra, hadd mondjuk el máris, hogy ezúttal — ahogy azt olvasó-

naplónk alcíme is jelzi — Danilo Kiš *Borisz Davidovics síremléke* című könyvének magyar nyelvű kiadásáról lesz szó, amelyet Borbély János körültekintő és pontos fordításában az ősz folyamán jelentetett meg az újvidéki Forum Könyvkiadó.

Mint ismeretes, Danilo Kišt szóban forgó könyvének első és második szerbhorvát nyelvű kiadása, valamint az Andrić-díjra jelölése alkalmából több szerbhorvát író és újságíró (Miodrag Bulatović, Branimir Šćepanović, Dragan Jeremić, Dragoljub Golubović stb.) plágiummal vádolta, mondván, hogy a hét fejezetből álló „közös történet” egyik-másik fejezetét, részben vagy egészben átírta, átmásolta, s így „idegen gyöngyökkel” (a magyar ezt úgy mondja: idegen tollakkal) ékeskedik.

Hogy igaz-e vagy sem ez az állítás, annak eldöntése nem ránk tartozik, s nyilván a történészeket, irodalomtörténészeket, szövegkutatással foglalkozó textológusokat kell hogy érdekelje elsősorban.